

„Zielone” miejsca pracy jako efekt dążeń do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego

„Green” jobs as a result of efforts towards the sustainable socio-economic development

Łukasz Kozar, Uniwersytet Łódzki, Katedra Pracy i Polityki Społecznej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

STRESZCZENIE

W artykule została przedstawiona koncepcja „zielonych” miejsc pracy. Są to szczególnie wartościowe miejsca pracy, które przenoszą na grunt praktyki gospodarczej teoretyczne założenia idei zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Wpływają tym samym na przekształcanie brązowej gospodarki (obecny sposób gospodarowania) w zieloną gospodarkę (sposób gospodarowania cechujący się synergią aspektów społecznych, środowiskowych i gospodarczych). Dążenie do takiego stanu stanowi obecnie priorytet licznych państw, czy też wspólnot międzynarodowych, w tym Unii Europejskiej. W wyniku przeprowadzenia analizy literatury przedmiotu w artykule została określona rola „zielonych” miejsc pracy w budowaniu zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Ponadto na podstawie dotychczasowych badań zielonej gospodarki w Polsce i na świecie (w szczególności w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz USA) zostały wytypowane sektory gospodarki, w których można na obecnym etapie rozwoju społeczno-gospodarczego spodziewać się tworzenia „zielonych” miejsc pracy.

Słowa kluczowe: „zielone” miejsca pracy, zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy.

This article presents the concept of “green” jobs. These are especially valuable jobs that transfer to the business practice the theoretical assumptions of sustainable socio-economic development. Thereby they affect transforming the brown economy (the current land-use) into a green economy (management method characterized by the synergy of social, environmental and economic aspects). The pursuit of such a state is a priority of many countries as well as the international community, including the European Union. As a result of an analysis of the subject literature, the author defines the role of “green” jobs in creating sustainable socio-economic development. Moreover, based on previous studies of the green economy in Poland and in the world, (in particular in the Member States of the European Union and the United States), were identified sectors of the economy in which you can at the present stage of socio-economic development expect creating “green” jobs.

Keywords: “green” jobs, sustainable socio-economic development.

ABSTRACT

Wstęp

Nie sposób obecnie zachodzących zmian w otoczeniu omawiać jedynie z perspektywy przeobrażeń dokonujących się wyłącznie w sferze gospodarki (Andersen 2011: 91). Przekonanie takie wynika przede wszystkim z dostrzeżenia oraz zrozumienia przez badaczy roli powiązań zachodzących między aspektami społecznymi i gospodarczymi (Tabellini 2010: 677-680). Zależności te są do tego stopnia nierozdzielnie powiązane ze sobą, że niepełnym ujęciem wydaje się omawianie rozwoju gospodarczego patrząc tylko przez pryzmat zachodzących zmian ilościowych (np. wzrostu produkcji, zatrudnienia), jakościowych (np. zmian organizacji pracy) oraz strukturalnych (np. zmian w strukturze tworzenia Produktu Krajowego Brutto) w gospodarce. Dodatkowo sugeruje się, że rozwój taki należy

rozpatrywać w kontekście przestrzeni w jakiej zachodzi, a którą stanowi środowisko naturalne (Brandon, Lombardi 2010: 1-5). Stąd też coraz częściej w licznych opracowaniach wskazuje się nie tylko na konieczność skonstruowania nowych wskaźników w pełni odzwierciedlających zachodzące zmiany w gospodarce (postulat odejścia od PKB jako głównej miary rozwoju) (Schneider, Kallis, Martinez-Alier 2010: 511-518), ale przede wszystkim zaznacza się, że przy omawianiu rozwoju gospodarczego należy mówić o nim w kategoriach zmian społeczno-gospodarczych (zwanym inaczej zmianami społeczno-ekonomicznymi) (Trzepacz 2012: 31).

Zaprezentowane wyżej podejście do rozumienia zachodzących obecnie zmian gospodarczych odzwierciedla koncepcja zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Implementacja założeń tej koncepcji w praktykę życia społeczno-gospodarczego przyczynia się do licznych

zmian ilościowych i jakościowych zachodzących w aspektach społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Docelowym wynikiem takich przeobrażeń ma być zbudowanie innowacyjnej gospodarki w jak najmniejszym stopniu negatywnie oddziałującej na środowisko naturalne. W perspektywie niniejszego artykułu zmianami, które poddano analizie, są przeobrażenia zachodzące na rynku pracy. Wybór takiego obszaru analizy podyktowany jest tym, że praca zawodowa stanowi jeden z najważniejszych aspektów życia społeczno-gospodarczego. Wykonywany zawód, otrzymywane wynagrodzenie za pracę, a niejednokrotnie sam fakt pracy definiują status społeczny poszczególnych osób w społeczeństwie (Jabłonko 2014: 127-133).

Dochodzi do ciągłych przemian na rynku pracy. Są one wypadkową zachodzących zmian m.in. prawnych, społecznych, czy też kulturowych w danym społeczeństwie. Współcześnie, w gospodarkach państw dążących do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, kluczową rolę w stymulowaniu zachodzących przeobrażeń powinien odgrywać wzrost świadomości społeczeństw w zakresie aspektów środowiskowych (Gawor 2006: 65). Aspekty świadomościowe są jednak często pomijane w rozważaniach ekonomicznych ze względu na swoją niemiarodajność. Niemniej jednak, jak podkreślają niektórzy badacze, to właśnie przesłanki świadomościowe są brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji politycznych, ekonomicznych, czy też kulturowych (Skowroński 2006: 52-53).

Wzrost poziomu świadomości ekologicznej społeczeństw powinien stymulować podmioty gospodarki narodowej do działań mających na celu spadek ich niekorzystnego oddziaływania na środowisko naturalne. Zmiany takie pobudzać będą popyt w zakresie zapotrzebowania na miejsca pracy charakteryzujące się nową jakością, czyli takie, które będą realizować społeczne potrzeby poszanowania i zachowania środowiska naturalnego dla przyszłych pokoleń. Będą tym samym różniły się od dotychczasowych miejsc pracy mniejszym negatywnym wpływem na środowisko naturalne. Tak specyficzne miejsca pracy należy nazywać „zielonymi” miejscami pracy (zwane dalej również ZMP). Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie ZMP jako efektu zmian społeczno-gospodarczych podążających w kierunku zrównoważonego rozwoju. Ponadto zostaną wskazane kluczowe sektory gospodarki, w których na obecnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego może dochodzić do najintensywniejszych przeobrażeń podejmowanej działalności gospodarczej w kierunku zrównoważonego rozwoju.

Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy czy zielona gospodarka?

Określenie roli „zielonych” miejsc pracy we współczesnej gospodarce wymaga uprzednio wskazania genezy tego pojęcia. Bez uświadomienia sobie kontekstu pochodzenia terminu i jego umiejscowienia w literaturze nawiązującej do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, nie sposób zrozumieć jaki wpływ mogą mieć takie miejsca pracy w oczekiwanych przez społeczeństwa zmianach gospodarczych.

W literaturze przedmiotu spotykane jest niewłaściwe stosowanie, czyli używanie synonimicznie, dwóch kluczowych pojęć jakimi są zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy i zielona gospodarka (Ryszawska 2013: 50-56). Błędne zastosowanie tych pojęć podyktowane jest brakiem dostrzeżenia subtelnych różnic między tymi dwiema, bardzo podobnymi w swoich założeniach i celach, koncepcjami.

Stąd też przeprowadzając analizę znaczeniową wymienionych zagadnień należy zwrócić uwagę na kilka zasadniczych kwestii. Po pierwsze, idea zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jest koncepcją, która cechuje się znacznie dłuższą obecnością w debacie publicznej niż koncepcja zielonej gospodarki. Wskazuje się, w literaturze przedmiotu, że koncepcja zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego stanowi pierwszą próbę potraktowania rozwoju społecznego, gospodarczego oraz aspektów środowiskowych w sposób spójny (Carley, Paulus 2012: 11-12). Po drugie, należy zauważyć, że zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy, czyli taki, który ma na celu zapewnienie zaspokojenia potrzeb obecnych pokoleń bez ograniczenia tożsamyh potrzeb rozwojowych przyszłych pokoleń, leży u podstaw założeń zielonej gospodarki (OECD 2011: 10-15).

W przytoczonym powyżej rozumieniu pojęcie zielonej gospodarki stanowi urzeczywistnienie w praktyce gospodarczej założenia teoretycznej idei zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Zależność taka omawianych pojęć została ugruntowana podczas ostatniego kryzysu gospodarczego. Wtedy to, zarówno teoretycy jak i praktycy, próbując wyjaśnić jego przyczyny, wskazali na zachwiania równowagi między aspektami społecznymi, gospodarczymi i środowiskowymi (Fiedor 2010: 453-463).

Zielona gospodarka, dzięki realnym możliwościom realizacji celów idei zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, stała się szansą na przeciwdziałanie ściśle powiązanych ze sobą problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych (Ryszawska 2013: 50).

Z kolei w praktycznym ujęciu zieloną gospodarkę należy rozumieć jako cel, do którego powinny dążyć państwa chcące wejść na drogę zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Taki sposób gospodarowania jest więc zaprzeczeniem dotychczasowej rzeczywistości społeczno-gospodarczej, którą w literaturze przedmiotu określa się mianem tzw. brązowej gospodarki (Burchard-Dziubińska 2014: 148-151). Na obecnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego można obserwować pewne elementy zielonej gospodarki, które przyczyniają się do stopniowego procesu tzw. „zazieleniania” gospodarki. Polega on na wdrażaniu w procesy gospodarcze zasad i celów zielonej gospodarki (The Danish 92 Group 2012: 1-8). Najistotniejszymi elementami zachodzących już obecnie zmian we wskazanym kierunku, które można przebadать zarówno z punktu widzenia ilościowego jak i jakościowego, są tzw. „zielone” miejsca pracy.

„Zielone” miejsca pracy i ich podstawowa rola w procesie zmian gospodarczych

Nie ma jednej powszechnie obowiązującej definicji wskazującej czym są „zielone” miejsca pracy. Fakt ten zarówno pozytywnie jak i negatywnie wpływa na poznanie tych specyficznych miejsc pracy. Z jednej strony dochodzi do ciągłego rozwoju tej koncepcji przez badaczy, co też można uznać za pozytywny aspekt braku konsensusu w zakresie definicji „zielonych” miejsc pracy. Z drugiej zaś strony wyniki badań, które mają na celu przybliżenie liczby takich miejsc pracy w gospodarce, konstruowane o różne określenia czym są ZMP, nie są porównywalne między sobą (Kozar 2015a: 42).

Wśród ogółu licznych koncepcji „zielonych” miejsc pracy można wymienić kilka, które przybliżają do istoty tego, czym są te specyficzne miejsca pracy (tabela 1). Definicje te przede wszystkim wskazują na sposób powstawania „zielonych” miejsc pracy oraz ich rolę w transformacji współczesnych gospodarek na bardziej zrównoważone. Tym samym podkreślają podstawową rolę ZMP, którą jest stopniowe przekształcanie brązowej gospodarki w zieloną gospodarkę.

Wspomniana różnorodność objaśnień tego, czym są „zielone” miejsca pracy nie ułatwia zrozumienia badanego przedmiotu. Dzieje się to zwłaszcza w przypadkach wzajemnie wykluczających się definicji. Stąd też istnieje konieczność bardziej opisowego niż definicyjnego podejścia do omawianej koncepcji. Takie ujęcie pozwoliłoby na wskazanie wprost czym jest „zielone” miejsce pracy.

Tabela 1. Definicje „zielonych” miejsc pracy i ich kluczowe obszary

Autorzy koncepcji	Obszar, do którego odwołuje się definicja
The Bureau of Labor Statistics (BLS)	Miejsca pracy związane z działalnością gospodarczą, która pomaga chronić środowisko, przyczynia się do jego odnowy (przywrócenia do stanu sprzed degradacji) lub ma na celu zachowanie zasobów naturalnych
UNEP	Miejsca pracy związane z pracą w rolnictwie, produkcji, badaniach i rozwoju, administracji oraz usługach, które w znacznym stopniu przyczyniają się do zachowania lub przywrócenia jakości środowiska naturalnego
MOP	Miejsca pracy związane z bezpośrednim zatrudnieniem oraz zmniejszaniem negatywnego wpływu podejmowanych działalności gospodarczych na stan i jakość środowiska naturalnego zarówno w wymiarze bezpośrednim jak i pośrednim
Komisja Europejska	Miejsca pracy obejmujące wszystkie zawody, które zależą od środowiska naturalnego lub zostały stworzone, zastąpione lub przededefiniowane (np. w oparciu o wymagane umiejętności, lub w zakresie stosowanych metod pracy) w procesie transformacji w kierunku zielonej gospodarki
Instytut na Rzecz Ekorozwoju	Miejsca pracy powstałe w wyniku podejmowanych przedsięwzięć (zarówno inwestycyjnych jak i bezinwestycyjnych), których efektem jest zmniejszenie presji na środowisko naturalne zarówno ze strony gospodarki jak i konsumpcji

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.bls.gov/> [11.04.2016], <http://www.unep.org/> [11.04.2016], <http://www.ilo.org> [14.04.2016], <http://ec.europa.eu> [15.04.2016], Kamieniecki K., (red.), (2003) *ABC „zielonego” miejsca pracy*, Warszawa: Instytut na Rzecz Ekorozwoju, s. 22.

Z przytoczonych w tabeli 1 definicji wynika, że łącznikiem tych koncepcji jest niewątpliwie to, że zwracają uwagę bezpośrednio lub pośrednio na konieczność zmniejszenia negatywnego oddziaływania działalności człowieka na środowisko naturalne. Dlatego można zaznaczyć, że wskazywanie kierunku dalszego rozwoju, który ma być nacechowany troską o środowisko naturalne, stanowi kolejną rolę ZMP jaką pełnią we współcześnie zachodzących zmianach społeczno-gospodarczych.

Używane dotychczas w badaniach, mających na celu poznanie udziału „zielonych” miejsc pracy w gospodarce, definicje tego pojęcia bardzo często nie pozwalają wprost na stwierdzenie, czy dane miejsce pracy można nazwać „zielonym”, czy też nie. Problem ten można dostrzec m.in. w Polsce, gdzie badania dotyczące omawianego zakresu są pewnego rodzaju *novum* w zakresie badawczo-poznawczym (GUS w swoich statystykach nie rozróżnia ZMP od pozostałych miejsc pracy). Stąd też często w badaniach, mających podkreślić rolę „zielonych” miejsc pracy w zachodzących przemianach gospodarczych, dokonuje się różnego rodzaju przybliżeń mających na celu wskazanie obszaru badań właściwych. Najczęściej dochodzi do wyliczenia sektorów gospodarki, w których należy ich poszukiwać (WUP w Łodzi 2015: 40-42), bądź też do wymienienia grupy zawodów związanych z ZMP (Rogalińska, Rogaliński 2012: 42-47).

Przytoczone podejścia, pomimo swoich walorów poznawczych, zawężają pole badawcze i są często źle stosowane przez samych badaczy w kontekście badania „zielonych” miejsc pracy. W przypadku ujęcia sektorowego najczęściej dochodzi do błędu utożsamienia wszystkich miejsc pracy w danym sektorze z „zielonymi” miejscami pracy. W skrajnych przypadkach dochodzi do utożsamienia nawet ponad 60% miejsc pracy w podmiotach gospodarki narodowej z „zielonymi” miejscami pracy w danym regionie. Z kolei w drugim ujęciu, nawiązującym do danego zawodu, często pomijany jest fakt, że nie zawsze osoba wykształcona w zakresie danego zawodu musi pracować na miejscu pracy, które będzie związane z zieloną gospodarką. Założenie takie jest więc idealistycznym podejściem do rynku pracy i sugeruje idealne dopasowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Aby uniknąć błędów przeszacowania, bądź też niedoszacowania liczby ZMP w gospodarce, należałoby w przyszłości skonstruować ściśle określone wskaźniki wprost wskazujące, że takie miejsce pracy jest lub nie jest „zielone”. Wskaźniki takie powinny nawiązywać do wpływu miejsca pracy na środowisko naturalne. Obecnie konstruowane badania należy bardziej postrzegać w charakterze poznawczym obszaru badawczego, niż jako wprost informujące o liczbie tego rodzaju miejsc pracy w gospodarce. Wyniki takich badań również mało mówią o zmianie świadomości ekologicznej pracowników. Tym samym nie weryfikują one zdefiniowanej w literaturze przedmiotu roli „zielonych” miejsc pracy, jaką jest wdrażanie idei zrównoważonego rozwoju w życie społeczno-gospodarcze.

Identyfikacja szczególnie istotnych sektorów dla tworzenia „zielonych” miejsc pracy

Identyfikacja liczby „zielonych” miejsc pracy w gospodarce, pomimo licznie przeprowadzanych badań, wciąż stanowi jedno z podstawowych wyzwań badawczych. Na obecnym poziomie rozwoju wiedzy o tak specyficznych miejscach pracy można, jak było już to podkreślone, wskazać kluczowe sektory gospodarki, w których mogą być one tworzone. Od poprawności weryfikacji tych sektorów w dużej mierze będą zależeć wyniki uzyskane w badaniach właściwych. Sektory takie należy traktować w kategorii obszarów, na których w największym stopniu dochodzi do zmian jakościowych miejsc pracy pod wpływem idei zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Bardzo ważną rolę w procesie wyodrębnienia sektorów, w których można poszukiwać „zielonych” miejsc pracy, odegrała Organizacja Narodów Zjednoczonych, a w szczególności jedna z jej agend – *Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP)*. Wskazano, że utworzenia ZMP można spodziewać się zwłaszcza w takich sektorach jak: rolnictwo, rybactwo, leśnictwo, turystyka, energetyka, transport, budownictwo. Ponadto zauważono, że tak specyficzne miejsca pracy będą tworzone w sektorach związanych z gospodarowaniem odpadami, zasobami wodnymi oraz działaniami ukierunkowanymi na wspieranie efektywności energetycznej w przemyśle (Renner, Sweeney, Kubit 2008: 42).

Wykaz sektorów wymienianych przez UNEP, jako kluczowych dla tworzenia „zielonych” miejsc pracy, jest zawężany bądź też rozszerzany w różnych badaniach, co też w głównej mierze zależy od przyjętej metodologii badawczej (Gülen 2011: 10). W związku z tym, np. w USA, nie uznaje się sektora energetycznego za obszar, w którym są ZMP (nawet w wąskim zakresie, czyli uwzględniając wyłącznie sektor energetyki odnawialnej). Przesłanką do takiej klasyfikacji w omawianym przypadku jest negatywna ocena wpływu sektora energetycznego na środowisko naturalne. Nawet sektor odnawialnych źródeł energii, w opinii amerykańskiej rządowej agencji statystycznej *The Bureau of Labor Statistics*, negatywnie oddziałuje na środowisko naturalne, gdyż m.in. przyczynia się do wytwarzania hałasu, zmian krajobrazu poprzez urządzenia do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych oraz intensywnego zużycia wody (<http://www.bls.gov> 2016). Z kolei w Unii Europejskiej, zgodnie z obecnie realizowaną Strategią Europa 2020, sektor energetyczny uznawany jest za obszar, w którym będzie dochodzić do kluczowych przeobrażeń w kierunku

zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego (Komisja Europejska 2010). Tym samym tworzone będą w tym sektorze „zielone” miejsca pracy. Różnice w rozumieniu czy w danym sektorze są tworzone, bądź też nie, „zielone” miejsca pracy rzutują na możliwość porównywania danych pomiędzy różnymi badaniami. Aspekt ten jest podkreślany w przeprowadzanych analizach i stanowi jeden z kluczowych problemów badań mających na celu poznanie struk-

tury oraz roli ZMP w gospodarce (Kozar 2015b: 201-203).

W Polsce, w dotychczas przeprowadzanych badaniach dotyczących zielonej gospodarki, można spotkać się z ujęciem rozszerzającym liczbę sektorów, jaką zaproponował UNEP. Dochodzi wówczas najczęściej do dodatnia np. sektorów związanych z górnictwem i kopalnictwem oraz przetwórstwem przemysłowym (WUP w Łodzi 2015: 40-42), co też jest kontrowersyjne z punktu widzenia literatury przed-

Tabela 2. Sekcje i działy PKD 2007 ukierunkowane na zieloną gospodarkę

Nazwa sekcji	Nr działu	Polska Klasyfikacja Działalności (PKD)
Sekcja A	01	uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową
	02	leśnictwo i pozyskiwanie drewna
	03	rybactwo
Sekcja C	33	naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń
Sekcja D	35	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Sekcja E	36	pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
	37	odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
	38	działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców
	39	działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami
Sekcja F	41	roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków
	42	roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej
	43	roboty budowlane specjalistyczne
Sekcja H	49	transport lądowy oraz transport rurociągowy
	50	transport wodny
	51	transport lotniczy
	52	magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport
	53	działalność pocztowa i kurierska
Sekcja I	55	zakwaterowanie
Sekcja M	70	działalność firm centralnych (ang. <i>head offices</i>); doradztwo związane z zarządzaniem
	71	działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne
	72	badania naukowe i prace rozwojowe
	74	pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N	79	działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane
	81	działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni
Sekcja P	85	edukacja
Sekcja S	95	naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKD 2007, http://stat.gov.pl/bdl/app/slow_inne.klas_pkd2007 [18.04.2016].

miotu negującej te sektory, jako istotne obszary zielonej gospodarki (Stoevska, Hunter 2012: 18). Zdaniem Autora, samo rozszerzenie wymienianych przez UNEP sektorów do badań nie jest błędem. Taki proces jednakże powinien być ściśle uzasadniony i podyktowany zrozumieniem kierunków „zazieleniania” się gospodarki. Można zatem wysnuć postulat, aby wykaz zaproponowany przez UNEP uzupełnić sektorami gospodarki, które ukierunkowane są na:

- naprawę i konserwację maszyn i urządzeń zarówno przemysłowych, jak i użytku osobistego;
- badania naukowe mające na celu wypracowywanie innowacji technicznych i technologicznych zmniejszających presję dotychczas prowadzonych działalności gospodarczych na środowisko naturalne;
- budowanie świadomości ekologicznej wśród pracowników i całych społeczności.

Wymienione obszary działalności gospodarczych są ważne z punktu widzenia dążeń do osiągnięcia stanu zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, ukierunkowanego na wzrost zasobooszczędności i minimalizację negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko naturalne. Biorąc pod uwagę sektory zaproponowane przez UNEP i obszary wytypowane przez Autora (związane z naprawą, badaniami naukowymi i budowaniem świadomości ekologicznej) oraz zestawiając je z obecnie obowiązującą Polską Klasyfikacją Działalności można wymienić te sekcje i działy gospodarki, w których, w najintensywniejszy sposób, zachodzić będą przeobrażenia gospodarcze w kierunku „zielonej” gospodarki. Tym samym w wymienionych w tabeli 2 działach gospodarki, na obecnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego można spodziewać się zmian jakościowych miejsc pracy i tworzenia „zielonych” miejsc pracy. Wymienione w tabeli 2 sekcje i działy należy rozumieć jako te, w których, w najbliższym czasie, powinno dojść do „zazielenienia” gospodarki z uwagi na ukierunkowane na nie działania poruszane w strategiach krótko i długookresowych zarówno na szczeblu Unii Europejskiej (np. *Strategia Europa 2020*), jak i krajowym (np. *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności; Strategia Rozwoju Kraju 2020*).

Wytypowane w tabeli 2 sekcje i działy stanowią zawężony obszar badawczy, do którego obecnie można kierować badania mające na celu analizę ZMP. Wyróżnione obszary konkretyzują teoretyczne definicje zielonej gospodarki wskazując wprost, do jakich aspektów odwołują się one na obecnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Podsumowanie

Wspieranie rozwoju zielonej gospodarki, będącej urzeczywistnieniem teoretycznej idei zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, stanowi wyzwanie dla współczesnych społeczeństw na kolejne dziesięciolecia. Wynika to przede wszystkim z faktu, że proces zmian gospodarczych ukierunkowany na wzrost zasobooszczędności, efektywności oraz minimalizację negatywnego wpływu działalności gospodarczych na środowisko naturalne wymaga podjęcia licznych inicjatyw. Jedną z najważniejszych jest wypracowanie wysokiej świadomości ekologicznej w społeczeństwach.

Obszarem dokonujących się zmian społeczno-gospodarczych w zakresie „zazieleniania” się gospodarki jest rynek pracy. Wspieranie tworzenia „zielonych” miejsc pracy i ukierunkowanie sektora edukacji na kształcenie w tym zakresie, może w sposób istotny wpłynąć na tempo zachodzących przeobrażeń gospodarczych mających na celu zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy i tym samym przyczynić się do zmian strukturalnych na rynku pracy. Tak specyficzne miejsca pracy – jak wykazują przeprowadzane dotychczas badania – są mało rozpoznane. W głównej mierze ich rola w szerzeniu zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego została określona na podstawie rozważań teoretycznych. Niemniej jednak można wskazać sektory gospodarki, w których na obecnym etapie rozwoju można spodziewać się intensywnego tworzenia „zielonych” miejsc pracy. Dlatego też postulatem na przyszłość powinno być wypracowanie takiej opisowej definicji ZMP, która pozwoliłaby, w wytypowanych sektorach, w sposób jednoznaczny zidentyfikować „zielone” miejsca pracy, a następnie określić skalę zmian strukturalnych na rynku pracy. Tym samym możliwa stałaby się weryfikacja teoretycznie ukształtowanej roli ZMP w gospodarce.

Bibliografia

1. Andersen E.S., (2011) *Joseph A. Schumpeter: a theory of social and economic evolution*, Hampshire: Palgrave Macmillan.
2. Brandon P.S., Lombardi P., (2010) *Evaluating sustainable development in the built environment*, Oxford: John Wiley & Sons.
3. Carley M., Paulus S., (2012) *Sustainable development and the need for strategic responses* [w:] Bass S., Dalal-Clayton B., (red.) *Sustainable development strategies: a resource book*, New York: Routledge.
4. Fiedor B., (2010) *Kryzys gospodarczy a kryzys ekonomii jako nauki*, „Ekonomista”, nr 4.
5. Gawor L., (2006), *Wizja nowej wspólnoty ludzkiej w idei zrównoważonego rozwoju*, „Problemy Ekorozwoju” tom 1, nr 2.
6. Gülen G., (2011) *Defining, Measuring and Predicting Green Jobs*, Copenhagen: Copenhagen Consensus Center.

7. <http://ec.europa.eu> [15.04.2016].
8. http://stat.gov.pl/bdl/app/slow_inne.klas_pkd2007 [18. 04.2016].
9. <http://www.bls.gov/> [11.04.2016].
10. <http://www.ilo.org> [14.04.2016].
11. <http://www.unep.org/> [11.04.2016].
12. Jabłonko O., (2014) *Praca zawodowa jako wartość uniwersalna w życiu człowieka*, „Prace Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości”, tom 29.
13. Kamieniecki K., (red.), (2003) *ABC „zielonego” miejsca pracy*, Warszawa: Instytut na Rzecz Ekorozwoju.
14. Komisja Europejska, (2010) *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM(2010) 2020 final*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF> [10.04.2016].
15. Kozar Ł., (2015a) „Zielone” miejsca pracy jako inicjatywa wspierająca zrównoważony rozwój na przykładzie zatrudnienia w sektorze energetyki odnawialnej [w:] Jemczura T., Kretek H.A., (red.), *Zrównoważony rozwój. Debiut Naukowy 2014*, Racibórz: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu.
16. Kozar Ł., (2015b) *Analiza ekonometryczna czynników wpływających na liczbę „zielonych” pracowników w sektorze energetyki odnawialnej w Unii Europejskiej* [w:] Gołębiewska B., (red.), *Wyzwania współczesnej gospodarki – aspekty teoretyczne i praktyczne*, Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
17. OECD, (2011) *Towards Green Growth*, OECD Publishing, <http://www.oecd-ilibrary.org> [11.04.2016].
18. Renner M., Sweeney S., Kubit J., (2008) *Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World*, Nairobi: UNEP.
19. Rogalińska K., Rogaliński T., (2012) *Biały i zielony sektor w województwie małopolskim. Ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego*, Kielce: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Kielcach.
20. Ryszawska B., (2013) *Zielona gospodarka – teoretyczne podstawy koncepcji i pomiar jej wdrażania w Unii Europejskiej*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
21. Schneider F., Kallis G., Martinez-Alier J., (2010) *Crisis or opportunity? Economic degrowth for social equity and ecological sustainability. Introduction to this special issue*, *Journal of cleaner production*, tom 18, nr 6.
22. Skowroński A., (2006) *Zrównoważony rozwój perspektywą dalszego rozwoju cywilizacyjnego*, „Problemy Ekorozwoju”, tom 1, nr 2.
23. Stoevska V., Hunter D., (2012) *Proposals for the statistical definition and measurement of green jobs*, Genewa: International Labour Office.
24. Tabellini G., (2010) *Culture and institutions: economic development in the regions of Europe*, „*Journal of the European Economic Association*”, tom 8, nr 4.
25. The Danish 92 Group, (2012) *Building an Equitable Green Economy*, <http://www.92grp.dk/> [11.04.2016].
26. Trzepacz P., (2012) *Geneza i istota koncepcji rozwoju zrównoważonego* [w:] Trzepacz P., (red.), *Zrównoważony rozwój – wyzwania globalne*, Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ.
27. Uchwała Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020, M.P. 2012 poz. 882.
28. Uchwała Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 roku w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności, M.P. 2013 poz. 121.
29. WUP w Łodzi, (2015) *Potencjał rynku pracy województwa łódzkiego w obszarze zielonej i srebrnej gospodarki*, Łódź: Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi.

